

AMERİKÂN SOSYOLOJİSİNİN TEMELLERİ

I BÖLÜM

Amerikan kültürünün bütününde hissedilen Avrupa kültürünün tesirleri Amerikan sosyolojisinde pek aşikârdır. Hattâ, Odum Amerikan sosyolojisinin Amerikan kültüründen ziyade Avrupanın tesirinde kaldığını söyler. L. L. Bernard "Origin of American Sociology" adlı eserinde Amerikan sosyal düşünüşü üzerinde derin tesirler bırakan Avrupalı yazarları şöyle sıralamıştır. Bacon, Bastiat, Bentham, Brandford, Buckle, Carlyle, Comte, Condorcet, Darwin, Hegel, Hobbes, Hume, Huxley, Marx, Montesquieu, More, Prudhon, Rousseau, Spencer ve Voiltaire. Aynı mevzuda Herry Elmer Barnes Amerikan sosyolojisine temel teşkil eden kitaplar arasında Comte, Bagehot Gumpłowicz, Hobbes, Le Bon, Le Ply, Spencer, Tard, Ratzenhofer, Tönnies'in eserlerine işaret etmiştir.

Biz bu yazarlar arasında ancak ikisini, Comte ve Spencer'i Amerikan sosyolojisi üzerinde hâkim rol oynayan filozoflar olarak ele alacağız; zira hemen bütün Amerikan sosyoloğları, müsbet veya menfi, bu iki filozofun tesiri altında kalmışlardır.

Bilindiği gibi sosyoloji sosyal felsefe olarak başladı. İlmin adını koyan ve kurucusu olarak kabul edilen Comte da bir filozuftu. Sosyoloji Comte için bir tarih felsefesi olup cemiyeti de filozofik bir görüşle iza ha çalışmıştı. Comte'a göre insan bilgisi, insan zihninin tabiatı icabı olarak, üç devir geçirmiştir: Teolojik, metafizik ve pozitif devir. İşte bu son devri Comte ilimler sahasında hâkim kılmağa çalışmıştır. Comte'a göre pozitif devirde insan "mutlak"ın peşinden koşmaktan vazgeçmiş, kâinatın men'seini ve sonunu araştıрмаğı terk etmiştir. Bunların yerine sosyal fenomenler arasındaki benzerlikleri ve münasebetlerin tâbi oldukları kanunları bulmağa doğru yönelmiştir. İnsan zekâsı, hâdiselerin gözlenmesi ve deney bu yeni tip bilgiyi elde etmek için takib edilecek sağlam yollardır. Comte'a göre hakiki ve doğru bilgi metafiziğe ve teolojik spekülasyona dayanmaz; deneye ve gözleme ve bunları sevk eden akıla dayanır.

Comte ilimleri basitten mürekkebe doğru bir gidişle sınıflandırmış ve başta matematik olmak üzere astronomi, fizik, kimya, biyoloji ve sos-

yoloji olarak sıralamıştır. Sosyoloji, Comte'a göre, insan topluluğunun, teşkilâtının ve sosyal terakkinin ilmidir. Sosyal fenomenler deney ve gözlem yapılarak izah edilebilirler. Tıpkı fiziksel ilimlerde olduğu gibi insanın sosyal davranışlarını idare eden muayyen kanunlara pozitif metodlar kullanılarak erişilebilir. Görülüyor ki Comte sosyal fenomenlerin izahını bâtil inançlardan kurtarmağa gayret etmiştir.

Comte sosyolojiyi, sosyal statik ve sosyal dinamik olarak iki kısma ayırmıştır. Bunlardan sosyal statik, sosyal nizamın muhtelif kısımlarının hareketini ve bu harekete karşı hareketin kanunlarını tetkik edecektir. Sosyal dinamik ise terakkinin kanunlarıyla ilgilenir.

Comte'a göre fert grup hayatının bir mahsulü olup tabiaten anti-sosyaldir; fakat ferdin sosyal fakültelerinin inkişafı ve endüstrideki kooperasyon mecburiyetiyle sosyal terakki meydana gelecek ve sosyal problemler halledilecektir.

Comte'un sosyal düşünüşünün önemli noktalarını şöyle hülâsa edebiliriz:

a. Cemiyet hakkında sağlam ve doğru bir bilgiye mutlak ihtiyaç vardır ve mateamtik doğru sosyal bilgiyi verecek yegâne metoddur.

b. Sosyal fenomenlerin izahı, sınıflandırılması ve fenomenler arasında mevcut münasebetlerin kanunları pozitif metodlarla bulunur.

c. Sosyal tekâmül sadece cemiyetin enstütüleşmesiyle meydana gelemez; tekâmülün anahtarı ferdin zekâ, ahlâk ve "din" bakımından tekâmülüdür.

d. İlimler, mutlak, cemiyetin refahına hizmet etmelidirler.

e. Aile ve cemiyetin temeli insanın tabiatındadır ve fertlerin tekâmülü ile bu müesseselerde değişikliğe uğrayacaklardır.

Comte'un kısaca arz ettiğimiz fikirleri, ilimler teorisi ve pozitif metodu asırlar boyunca Avrupa ve Amerikan sosyal düşünüşü üzerinde hâkim olmuştur. Comte'un Amerikadaki tesirini üç devreye ayırmak kabildir. Birinci devrede Comte hem ihmale uğramış hemde ateşli taraftarlar bulmuştur; yani, ekseriyetin ilgisini çekmemekle beraber fikirleri bazı fikir adamları tarafından hevesle benimsenmiştir. (1) Fakat, bu devirde Comte'un pozitif felsefesi tam mânasiyle kavranmış değildir. Miss Martineau'nun 1853 de tercümeleriyle başlayan ikinci devrede Comte'un tesiri Amerikada en yüksek haddine erişmiştir. Üçüncü devir, yani XVIII inci asrın sonları bu tesirin yavaş yavaş azaldığı ve taraftarları sayılan Buckle, Spencer ve Darwin'in tesirlerinin başladığı

(1) Luther Lee Bernard, **Origin of American Sociology**, (New York: Thomas Y. Crowell Co., 1943) s. 119.

devirdir. Fakat bu devirde de Comte felsefesinin bazı noktalarının ısrarla tesir icra etmekte olduğu görülür. 1869 senelerinde dahi Comte felsefesinin hatırı sayılır müdafileri vardı. 1869 da çıkan bir mecmuada imzasız bir yazı Comte'un tesirinin halâ o senelerde dahi devam ettiğine bir işarettir.

"İnsanlığın düşünüşüne mihmandarlık etmeği telkin eden ve bu düşünüşe tâbi olarak insanların harekâtını tâyin ettiren ve yalnız ilmi araştırmanın ceryanını göstermekle kalmayıp insanın sosyal ve dinî hayatını da kavrayan filozofik bir sistem ortaya atılırsa ve böyle bir sistem efkârı umumiyeye tarafından kabul edilirse ve hatırı sayılır müdafiler bulursa böyle bir sistemin ehemmiyeti o kadar aşikârdır ki iddiaları ve kıymeti muarızları tarafından dikkaâtli bir surette tartılmalı ve erişilen sonuç umumun menfaati bakımından ilân edilmelidir. Bu sistem Comte'un pozitif felsefesidir. Geniş çapta ilimî iddialar ileri sürerek köhneleşmiş idealleri kuvvetli bir gayretle gözden düşürerek, terakki ruhunu kendine müttefik seçerek ve bu felsefeyi karakterize eden terimi mükemmel bir surette felsefesine tatbikle pozitif felsefeyi sağlam olmayan spekülasyondan ayıran ve onu sağlam temeller üzerine kuran Auguste Comte'un "pozitif felsefesi" hiç şüphe yoktur ki insan zekası üzerine kuvvetli tesirler icra etmiştir." (2).

1880 senelerine doğru bu tesir hemen tamamıyla kaybolmuş ve Amerikan sosyal düşünüşü üzerine Spencer'in tesiri büyük bir kuvvetle hissedilmeğe başlamıştır.

Pozitif felsefenin takipçilerinden addedilen Herbert Spencer de bir filozoftur. Her ne kadar kendi fikirleri üzerine Comte'un tesiri olduğunu reddetmiş ise de umumiyetle Amerikalı yazarlar Spencer'in yolunan Comte'un açtığı pozitizm olduğunda müttefiklerdir. (3) Bununla beraber şüphe yoktur ki Spencer'in tekâmül nazariyesi Comte'un pozitif felsefesinden daha mükemmel bir sistemdir.

Spencer'in sosyolojik sistemi kâinatta mevcut olduğuna inandığı tekâmül kanununa dayanır. Evvelâ Kozmosta mevcut üç esas prensip kabul eder:

- a. İlk sebebin mevcudiyeti ve devamlılığı
- b. Maddenin kaybolmazlığı
- d. Hareketin devamlılığı

Spencer'e göre ilk prensibin hareketiyle maddenin tekâmülü ve buna muvazi olarak aynı zamanda hareketin dağılışı başlar. Bunun neticesi olarak madde gayrimuayyen rabitasız mütecanislikten, muayyen

(2) İmzasız "The Latest Estimate of Positivism" Appleton's Journal of Literature, Science and Art I:438 (July 3, 1869).

(3) Bernard, op. cit., s. 153.

rabitalı gayrimütecanisliğe geçer; bu, vetire esnasında harcanmış hareket aynı mahiyette bir değişikliğe uğrar. Kısaca tekâmül hayatın basitten daha kompleks formlara ilkel mütecanislikten sonsuz gayrimütecanisliğe doğru giden yavaş yavaş ilerleyişidir. İşte bu kâinatta mevcut genel tekâmül kanunudur. Spencer, bu tekâmül nazariyesini cemiyete tatbik etmiştir. Cemiyetler Spencer'e göre organizmalardır yahut "super-organik topluluklar"dır. Cemiyetler tıpkı biyolojik organizmalar gibi (a) küçük topluluklar olarak başlar ve tedricen kütlelerini artırır- lar; bu suretle büyüme, cemiyetleri teşkil eden fertlerin sayıca çoğalmaları ve sosyal bünyelerin mudilliğinin artmasıyla meydana gelir. (b) Henüz inkişaf halinde iken cemiyetin parçaları arasında tâbilik başlar ve mütemadiyen artar ve nihayette her parçanın hayatı diğer parçaların hayatına ve faaliyetine bağlı bir hale gelir. (c) Bir cemiyetin hayatı kendisini teşkil eden parçaların hayatından müstakildir ve onlardan daha uzundur. (4).

Bir cemiyetle diğer bir cemiyet arasında bir sosyal grupla diğer bir sosyal grup arasında bir sosyal sınıfla diğer bir sosyal sınıf arasında muvazene mevcuttur ve bu muvazene mevcut olabilme mücadelesi şeklini alır ve cemiyetler arasındaki gerginlik daimî bir hareket meydana getirir. Bu daimî hareket ve mücadele iki nev'i korkuya yol açar; insanın insandan korkusu ve insanın ölümlerden korkusu. İnsanın diğer insanlardan korkusu politik kontrolün temelini, insanın ölümlerden korkusu dinî kontrolün temelini teşkil eder ve tekâmül kanununa tâbi olarak bu sosyal enstitüler gittikçe mudil bir hale gelirler. Görülüyor ki Spencer kâinatta mevcut herşeyi tek bir prensiple, bir kanunla izah etmeğe teşebbüs etmiştir ve bütün insan bilgisini cihanşumül bir felsefe halinde toplamağa gayret etmiştir.

DÖRT BÜYÜKLER

Amerikada sosyolojinin başlangıcı Amerikadaki dahili harbin bitimine tesadüf eder. Bazı yazarların kanaatine göre dahili harb öylesine önemli sosyal meseleler ortaya çıkarmıştır ki Amerikalılar bunları halletmeğe adeta zorlanmışlar ve ister istemez sosyoloji ilmi ile alâkalanmışlardır.

Bostonda 1865 de kurulan "American Social Science Association" nın yayınladığı bir sirküler cemiyetin gayesini şöyle izah eder.

(4) Clement S. Mihanovich, *Social Theorists*, (Milwaukee: The Bruce Publishing Company, 1953) s. 496.

"Son zamanlarda dikkatimiz U.S.A. deki gerek mahallî gerek millî bazı kurumların ehemmiyeti üzerine çekilmiştir. Bu kurumların gayeleri halkın temizlik meselesi, fakirlerin eğitim ve iş bulma dertleri, suçluluğun önlenmesi, ceza kanununun ıslahı, hapisanelerde disiplin dertleri, akıl hastalıklarının tedavileri ve buna benzer diğer meselelerin halliyle yakinen ilgilidir. Bütün bu dertler sosyal ilimler adı verilen ilimlerin konuları arasındadır."

Cemiyetin kuruluşu yıllarında büyük talebe grupları Avrupa Üniversitelerine bilhassa Almanyaya akın etmekte idiler. Alman âlimleri bu genç dimağlar üzerinde derin izler bırakmış olmasına rağmen Amerikada sosyolojinin tekâmülü üzerine önemli etki İngiliz ve Fransızlardan gelmiştir. (5).

Sosyoloji sahasında ilk önemli eser 1883 de neşredilen Lester Franklin Ward'un "Dynamic Sociology" sidir. Ward, Comte ve Spencer'in tesiri altında, filozofik bir sistem kurmuş ve insan cemiyetlerinin tekâmülünü filozofik prensiplere göre izaha teşebbüs etmiştir. (6) Ward, Comte ve Spencer'in sosyal felsefelerinde hatalı ve yanlış bulunduğu noktaları düzeltmeğe gayret etmiş ve Comte'un ilimler hiyerarşisini desteklemiştir.

Ward'ın anlayışına göre sosyoloji, Comte'un tesiriyle, umumî sosyal bir ilimdir ve tabiat ilimleri ve diğer sosyal ilimler bu büyük ilme yardımcıdırlar. Ward bu ilimlerin önemsiz olduğunu kâsd etmiş değildir; fakat Ward'a göre bunlar sosyolojiye tâbi ilimlerdir. Hususî sosyal ilimler bir bütünün elemanlarıdır ve organik bir tarzda bir araya gelerek sosyolojiyi teşkil etmişlerdir. Bu suretle tıpkı kimyevi elemanlar gibi bütün içinde ferdiyetlerini kaybetmişler ve netice olarak meydana çıkan ilim kendini meydana getiren ilimlerden tamamiyle farklı bir karaktere sahip olmuş ve bu ilimlerden üstün bir seviyeye çıkmıştır. Filhakika bütün kompleks ilimler için bu böyledir; fakat sosyoloji bu kompleks ilimler serisinin başında gelir. Sosyoloji "Scientia Scientiarum" dur. (7).

Ward'a göre insan bilgisi bütündür ve her bir ilim dalı bu bütünün farklılaşmasından meydana gelmiştir. Bu sebeple ilimler birbirleriyle yakinen ilgilidirler. bir felsefe altında toplanabilirler ve bir seri halinde mantıkî nizam içinde tanzim edilebilirler; bu kozmik olaylardan baş-

(5) John Lewis Gillin, "Development of Sociology in the United States" PASS XXI, 1926. s. 1-25.

(6) John Lewis Gillin, "Recent Sociological Trends" SSR XV (Jan-Feb. 1931) ss. 203-208.

(7) Lester F. Ward, **Pure Sociology**, (New York: The Macmillan Co., 1903) s. 91

lıyarak inorganığe, organığe, ruha ve sosyal kâinata kadar gelir ve antroposentrik noktainazardan en yüksek bir ilim sağlar. (8).

Comte'la başlayan ilimlerin bu tasnif teorisi, Ward'a göre, XIX cu asrın "en önemli, en dikkate şayan ve en yüksek fikridir".

Ward'un iddiasına göre sosyolojik malûmat kümesi diğer ilimlerle ve bu ilimlerin tekniği ile tamamlanmadıkça ve bu ilimlerin neticeleri sentez yapılarak geniş genellemelerle koordine edilmedikçe doğru bir şekilde anlaşılabilir. (9) Bu sebepten Ward kozmik fenomenlerin izahı olarak mütemadiyen ilimlerin monistik, koordine edilmiş ve birleştirilmiş sahasında temel prensipleri ve kanunları aramıştır. (10).

Ward'un teorisi "sosyal kuvvetler" mefhumu altında toplanmıştır. 1883 de ortaya attığı bu sosyal kuvvetler mefhumu Herbert Spencer'in tekâmül nazariyesine ilk meydan okuyuştur ve Amerikan sosyolojik düşünüşü üzerinde uzun zaman hâkim olmuştur.

Spencer ve taraftarları, bilindiği gibi, cemiyetin tekâmülünün insan kontrolünün tesiri altında olmadığını iddia etmişlerdir. Bu nazariye taraftarlarına göre tekâmül, tabiatta mevcut kuvvetler dolayısıyla ve fizik kanunlarına tâbi olarak vukubulur ve insan iradesi bu tekâmül üzerine ne geciktirici ne de hızlandırıcı bir tesir icra etmez. (11).

Ward, selâhiyetli bir biyoloğ sıfatıyla, bu mekanistik görüşün aksine kâinata bu gayri şahsi kozmik kuvvetlerden başka bir takım kuvvetlerin mevcudiyetini ve bunların illusyon olmayıp realite olduğunu iddia etmiş ve bu "human initiative" lerin fiziksel kuvvetlerden farklı olduğunu ileri sürmüştür. (12) Ward bu "human initiative" lere yahut Türkçe bir tabirle insana has saikler'e "sosyal kuvvetler" (13) diyor ve Pure Sociology adlı kitabında bunları şöyle hülâsa ediyor: Arzular başlıca sosyal kuvvetlerdir. Sosyal kuvvetler tatmin edilmelerini gayret sarfederek arayan isteklerdir ve bu sebepten bunlar sosyal saiklerdir yahut muharriklerdir; daimi bir hareket telkin eder sosyal synergy (14) yoluyla sosyal bünyeler meydana getirirler; yahut mevcut bünyeyi yenileme (innova-

(8) Odum, *American Masters of Social Science*, (New York: H. Holt and Company, 1927) s. 75.

(9) *İbid.*, s. 77.

(10) *İbid.*, 80.

(11) Albion Small, "Fifty years of Sociology in the United States", JS cilt XXI, Mayıs 1916, s. 755.

(12) *İbid.*, s. 758.

(13) Ward, *op. cit.*, s. 261.

(14) Konservativ, yaratıcı ve yapıcı bir prensiptir; fiziki, biyolojik, psikolojik ve sosyal şekillerde teşkilâtlar meydana getirirler; bu prensip tabiatın zıt kuvvetlerinin müştereken sistemli ve organik tarza faaliyette bulunmasıdır.

tion) yahut conation (15) yoluyla değiştirirler. Arzular fertlerde bulunmakla beraber karşılıklı tesir, kooperasyon ve fertlerin birbirlerine gittikçe artan tesirlerinin bir araya yığılmaları yoluyla fertlerden cemiyete intkial ederek yaygın bir hale gelir. Eğer herhangi bir sebepten dolayı bu dinamik faktörler işlemez olursa cemiyet derhal dağılır (16).

Ward Sosyal Kuvvetleri Şöyle Sınıflandırır:

Fizikî Kuvvetler	Ontogenetic K.....	Pozitiv, çekici (Zevk arayan)
Fonksyonu Bedenîdir		Negativ, koruyucu (acıdan kaçan)
	Phlogenic K.....	Direkt, cinsî (üretici k. Mevcut olabilmek için asıldır) İndirekt, consanguineal
		Moral (emin'i ve iyi'yi arar)
Ruhî Kuvvetler	Sociogenetic K.....	Estetik (güzel'i arar)
Fonksyonu ruhîdir		Zihnî (faydalı'yı ve hakikat'ı arar)

Ward "Dynamic Sociology" de koruyucu ve üretici kuvvetler insanın ve cemiyetin mevcut olabilmesi için asıldır ve sosyal terakki olabilmesi için bu kuvvetler zihin tarafından idare edilmelidir der.

Böylece cemiyetin iki mühim saiki dinamik ve idare edicidir. Dinamik saik, sosyal kuvvetler; idare edici saik de zihindir. İnsan zekasını kullanarak tabiatın ve cemiyetin dinamik kuvvetlerini kontrol edebilir. Bu suretle Spencer'in aksine Ward tekâmülde insan iradesine önemli bir yer vermiştir.

Sosyolojinin konusu Ward'a göre insanın terakkisidir; yani insanın ne olduğu değil ne yaptığıdır; konu bünye değil fonksyondur. Ward sosyoloji ilmini iki kısma ayırır; "pure sociology" saf sosyoloji ve "applied sociology" tatbiki sosyoloji. Saf sosyoloji teoriktir ve sosyoloji ilminin prensiplerini bulmağa gayret eder; tatbikî sosyoloji pratik gayelere hizmet eder ve tabiatın insanın müdahalesi olmaksızın kendi kendine vuku bulan vetiresini hızlandıran sun'î yollarla meşgul olur (17). Comte'u takiben Ward da sosyal fenomeni statik ve dinamik olarak ikiye ayırır. Sosyal statik sosyal muvazene ve sosyal nizamın tahakkuku ile ilgilidir ve sosyal konstrüksüyonla meşguldür; sosyal bünyelerin asıllarını izaha teşebbüs eder. Sosyal dinamik sosyal değişme (sosyal terakki) ile meşguldür ve sosyal bünye içindeki değişmeleri izah eder. Böylece Amerikan sosyolojisinde dört büyüklerden Ward'ın sosyal teorisini azami kısaltarak görmüş olduk.

(15) Organizmanın arzularını tatmin için sarfettiği gayreti ifade eder.

(16) Ward, op. cit., s. 172-173.

(17) Ward, op. cit., s. 3.

Dört büyükler arasında hiç şüphe yokki William Graham Sumner en şayanı dikkat simalardan biridir. Sumner, Spencer ve Darwin'in tekâmül nazariyesinden bir hayli müteessir olmuş Gumpłowicz ve Ratzenhofer'in "gurup muhalefeti" teorisini benimsemiştir. Amerikanın ilk sosyologlarından olmasına rağmen şöhretini ekonomi ve politik sahada yapmıştır. Sumner serbest ticaretin ve laissez-faire prensibinin ateşli bir müdafiidir. Devletin herhangi bir sahada müdahalesine, tanzim ve planlama gayretine muarızdır. Sumner'ın Amerikan sosyolojisine tesiri üniversitede okuttuğu derslerden ve "Folkways" ve "Science of Society" adlı iki kitabından gelmiştir. Folkways, muayyen ve önemli karakteristik grup adetlerini ve bu adetlerin neden ve nasıl devam ettiğini izah eden bir kitaptır.

Sumner'a göre, insanlar, genel olarak, asılları hayvandan tevarüs ettikleri iç güdüleriyle ve acıyı hazdan ayıran psycho-physical kabiliyetleriyle idare edilirler; tecrübe neticesi yavaş yavaş muayyen grup hareket tarzları tesbit ederler. Bunlar hayat mücadelesinde faydalı neticeler temin eder. Bu grup adetleri yahut halk alışkanlıkları (18) esas itibariyle şuur altında tesir icra ederler ve zaman geçtikçe geleneklerin adetlerin ve dinî müeyyidlerin tekviyesiyle mühim kuvvet iktisab ederler. Halk alışkanlıkları zamanla insanların saadetine hizmet edebilecek doğru yaşama felsefesi ve hayat görüşü de iktisab eder. İşte bu hakikat ve doğru elemanı insan saadeti doktrini anlayışı şeklinde bir tekâmül gösterdiği takdirde, halk alışkanlıkları başka bir seviyeye erişir ve yeni şekiller alma yoluna doğru inkişaf eder ve insan cemiyeti üzerindeki etkiler genişler. Bu devreye erişen halk alışkanlıklarına Sumner "mores" adetleri diyor. Aslı halk alışkanlıkları olan adetler, ilâveten, sosyal saadetle ilgili olarak filozofik ve etik genellemeler ihtiva ederler. Bunlar bir cemiyet içinde mevcut, insan ihtiyaçlarının ve arzularının tatmini sırasında, iman, inanç ve kaidelerle birlikte takib edilecek yollardır. Adetlerin en önemli hususiyeti fertler üzerinde sahip oldukları hakimiyettir (19).

Sumner'ın teorisinin önemli noktalarından biri de, organik tekâmülde olduğu gibi, sosyal tekamülde de muhtar, kendi kendine, aynı istikamette ve dümdüz, geri çevrilmez bir vetirenin mevcut olduğu ve sosyal gayretle bu vetirenin istikametinin değiştirilemeyeceği, faraziyesidir. Spencer'in tesiri altında Sumner sosyal terakkiye "laissez-faire" sistemiyle kavuşulacağı fikrini müdafaa etmiştir; sosyolog'a göre terakki ne devletin müdahalesi ne de kollektiv planlama ile meydana gelebilir.

Sumner'a göre, insan cemiyeti lüzumlu gıda maddelerinin elde edil-

(18) "Halk alışkanlıkları" Folkways karşılığı olarak kullanılmıştır.

(19) William Graham Sumner, **Folkways**, (Boston: Ginnand Co., 1907) s. 30-34.

mesi ve neslin bekası için kooperatif bir gayretle birlikte yaşayan insan grubudur. Bütün sosyal faaliyetlerin dört ana temeli vardır. Saikler yahut menfaatler denilen bu dört kuvvet tıpkı hayvanlarda bulunan içgüdüler gibidir; bunlar yemek içgüdüğü, yani gıda maddelerine karşı duyulan ihtiyaç ve arzu; aşk, cinsî arzu manasında alınmalıdır; gösteriş ve korkudur. İlk ikisi, yemek arzusu ve aşk cemiyetin birinci derecede önemli temelleridir. Gösteriş ve korku ikinci derecede saiklerdir.

Sumner'dan sonra gelen iki önemli Amerikan sosyologu, Small ve Giddings Amerikan sosyolojisinin ilk devresine dahildirler. Avrupanın tesirinde kalarak tıpkı Ward ve Sumner gibi sosyal felsefeye doğru bir temayül göstermişlerdir.

Small tahsiline ilâhiyatçı olarak başlamış bilâhare politik ilimler ve tarihle ilgilenmiştir. Sosyal teorisini kurarken almış olduğu felsefe tahsilinin tesiri altında kalmıştır.

Small'a göre sosyoloji esas olarak genel sentetik bir ilimdir; insanla ilgisi olan ve hususî sosyal ilimler tarafından bir araya getirilmiş yahut toplanmış bilginin teşkilatlanmasıdır (20).

Sosyoloji aynı zamanda pratik bir ilimdir; sosyal kurumlara, insan kültürünün devamlı tekâmülüne, sosyal vetirenin tesirli ve mantikî terâkkisine sağlam temeller tedarik etmesiyle kıymetlenir.

Small'ın metodoloji sahasında ve sosyal ilimlerin birleştirilmesinde bir hayli tesirleri olmuş ve bu bir müddet sonra Amerikan sosyolojisinde umumî bir temayül olarak kendini göstermiştir.

Small sosyal teorisini "sosyal kuvvetler" mefhumu etrafında toplamıştır. Sosyal kuvvetlerden kasdı insanların bazı muayyen arzularıdır. Bu arzular altı ana başlık altında sınıflandırılır; (a) yaşama arzusu (sıhhatte olma isteği); bu arzu hayvanlarda olduğu gibi insanlarda da mevcuttur. (b) Zenginlik (mülkiyet) arzusu; (c) hemcinsleriyle birlikte olma arzusu; (d) bilgi arzusu; (e) güzellik arzusu; (f) doğruyu bilme arzusu. Bu arzular faaliyete sebep olan saikler olmayıp kendileri faaliyettir. Her insanın muayyen bir arzusu bir faaliyettir yahut faaliyet içinde bir elemandır. İnsan faaliyeti organik bir bütündür ve bir bütün olarak Small bu bütünü izah etmek istemiştir.

Dört büyüklerden sonuncusu Giddings'e gelince oda sosyal bir sistem kurmağa teşebbüs etmiş ve zamanında terakkiler gösteren psikolojiden bir hayli müteessir olmuştur. Mamafih sosyolojisine hakim olan filozofik prensiplerdir. Üniversal bilgiyi ve bilhassa sosyal fenomenleri kozmik prensiplere uygun olarak yeniden tanzime teşebbüs etmiştir.

Giddings'e göre, sosyoloji cemiyetin ilmî izahıdır. Sosyolojinin gaye-

(20) Albion W. Small, *Introduction to The Study of Society*, s. 35.

si sosyal tekâmül içinde sonsuz bir surette birbirine tesir icra eden iç saiklerle haricî kuvvetlerin tepki teorisini formüle etmektir. Giddings sosyal fenomenlerin ne fizik ne de biyolojik fenomenler olduğunu bunların doğrudan doğruya psikolojik vakıalar olduğunu iddia eder (21).

Giddings'in adı "consciousness-of-kind" cins şuurluluğu teorisiyle birlikte hatıra gelir. Cins şuurluluğu cemiyetin aslî, iptidai ve subjektif faktörüdür. Cins şuurluluğundan kask edilen mâna, hayatın ister aşağı ister yukarı seviyesinde olsun, herhangi bir varlığın, şuurlu başka bir varlığı kendisiyle benzer kafada olarak tanınması halidir. Bu cins şuurluluğu canlı ve cansız dünyayı birbirinden tefrik eden yegâne noktadır.

Giddings'e göre birleşmeler, duyguların aynılığından yahut eş muharriklere eş cevapların verilmesiyle meydana çıkarlar.

II. B Ö L Ü M

Amerikan Sosyolojisinde görülen ilk temayüller

Amerikan sosyolojisinde önemli tesirleri olan ve Amerikada sosyolojiye bir istikâmet veren dört büyüklerin sosyal teorileri kısaca gözden geçirildikten sonra şimdi, genel olarak, Amerikan sosyolojisinde görülen ilk temayülleri hülâsa edebiliriz.

1. Sosyolojinin gayesini ve hududunu tâyin etme teşebbüsleri aşîkâr olarak göze çarpar.

2. Gittikçe artan bir alâkanın ve dikkatin metedoloji sahasına doğru yöneldiği görülür. Tarih felsefesinden tarihi metod alınmış; Herbert Spencer'in tesiriyle etnolojik metod sosyoloji alanına girmiştir. Summer tabîî ilimler metodunun sosyolojide kullanılabileceğini savunmuş, Giddings istatistik metodunun sosyolojik araştırmalar için elverişli olduğunu iddia etmiş ve muhtelif sosyal ilimlerin kullandığı istatistik metodları sosyolojiye aktarılmıştır. Bu arada emsalsiz ve müşahhas vakalardan ziyade sosyal hayatta mevcut eş vak'aların sosyolojinin konusu olabileceği fikri doğmuştur.

3. Sosyoloji ile diğer sosyal ilimler arasında mutlâk bir münasebet olduğu fikrinin doğuşu müşahade edilir. Bilindiği gibi Amerikada ilk sosyologlar sosyolojiden gayri sahalarda tahsil görmüşlerdir. Meselâ Ward paleobotanist, Sumner ekonomist, Small ilâhiyatçı ve tarihci idiler. Bu yazarlar sosyal fenomenleri tesiri altında kaldıkları ilimler zaviyesinden ele almışlardır. Netice olarak sosyolojinin diğer ilimlerin temin ettiği doneler üzerine bina edilebileceği kanaati sosyologlar arasında

(21) Franklin H. Giddings, **Civilization and Society**, (New York: Henry Holt and Co.) s. 16.

yerleşti. Meselâ psikolojinin fizyolojiden, kimyanın fizikten istifade etmes gibi. (22)

Bundan başka sosyologlar sosyal fenomenlerin müşterek kökleri olduğunu müşahade ettiler. Meselâ fakirliği, işsizliği ve buna benzer problemleri tetkik ederken sosyologlar ekonominin hudutlarına dayandıklarını fark ettiler. Sosyal problemlerin ve sosyal reform dâvasının sıkı sıkıya politik ilimlerle ilgisi görüldü. (23)

Tarihle sosyoloji arasında ki münasebet ötedenberi malûmdu; biyoloji sosyal ilimlerden olmamakla beraber sosyoloji ile münasebeti pek yakın olmuştur. Organik analogiden başlayarak sosyal Darwinizm, soya çekim (genetik) ve daha sonraları symbiosis, insan ecolojisi gibi mefhumlar sosyoloji lisanına girmiş ve sosyal sahada analogiler yapılarak netice çıkarmak üzere biyoloji daima müracaat edilen verimli bir bilgi kolu olmuştur. Biyoloji alanında elde edilen ilmî hakikatler analogi yoluyla sosyal fenomenlerin izahı için kullanılmış ve meselâ fiziki hususiyetler gibi fiziki olmayan hususiyetlerin de tevarüs edildiği iddia edilmiş, insan karakterinin, şahsiyetinin insanın hücrelerinde mevcut olduğu hemen hemen kabul edilmiştir. Bu suretle sosyolojide biyolojik determinizm başlamıştır. (24) Mc Doughall *Introduction to Social Psychology* adlı eseriyle bu genetik determinizmin önderliğini yapmıştır. Maffih, Bagehot, Baldwin, Cooley gibi kültür antropologları sayesinde bu biyolojik post-Darwinizmin tesirinin azaldığı ve nihayet tamamiyle kaybolduğu müşahade edilir.

4. Bu ilk devirde sosyologlar sosyal vetire üzerinde ısrarla durmuşlar ve sosyal vetirenin bünyesini tahlile teşebbüs etmişlerdir. İlk sosyologlardan Small, Giddings, Cooley, Ross'la başlayan bu temayül Park ve Burgess gibi genç Amerikan sosyologları tarafından iyice kuvvetlendirilmiş ve rekabet, muhalefet, uzlaşma, benzeşme gibi ikinci derece sosyal vetirelerin izahına teşebbüs edilmiştir.

5. Sosyal hayata kendini uyduramıyan fertler dâvası ile uğraşılması sosyal patalojinin doğumuna sebep olmuş ve bazan bu intibaksızlık problemi Giddings'in tahlili gibi kısmen biyolojik ve kısmen sosyolojik prensiplerle, bazanda Cooley ve Thomas'ın ki gibi sosyal psikoloji prensipleriyle izaha teşebbüs edilmiştir. (25)

6. Yine bu devirde sosyal sınıfların ve sosyal kurumların bünyelerinin izahına teşebbüs edilmiştir.

7. Terakki ve tekâmül mefhumları muhtelif sosyologlar tarafından ele alınmış ve bu mefhumların tarifleri verilmeğe gayret edilmiştir.

(22) John Lewis Gillin, "Development of Sociology in the United States" op. cit., s. 1-25.

(23) Bernard, *Trends in American Sociology*, op. cit., s. 40-41.

(24) İbid., s. 40-43.

(25) Gillin, "Development of Sociology in the United States" op. cit., s. 1-25.

AMERİKADA SOSYOLOJİNİN ÖNCÜLERDEN SONRAKİ TEKÂMÜLÜ VE GÖRÜLEN SON TEMAYÜLLER

Daha evvel işaret edildiği gibi ilk devirlerde Amerikada sosyoloji ile ilgilenmiş olanlar tahsillerini sosyolojiden ayrı bir sahada tamamlamış bilâhare sosyoloji ile meşgul olmuşlardır. Böylece sosyal problemler muhtelif noktaî nazarlardan ele alınmış ve meselâ psikolog olarak yetişenler sosyal fenomenleri psikolojik noktai nazardan mütalâa etmişler, coğrafyacilar coğrafik faktörlerin sosyal problemler üzerindeki tesiri üzerinde durmuşlar, biyologlar biyolojik faktörlerin sosyal problemler üzerindeki tesirlerini müşahade etmişlerdir. Sosyal meselelerin böylece muhtelif cephelerden ele alınışı başlangıçta sosyoloji alanında bir karışıklığa sebebiyet vermiş gibi görünüyorsa da bu mudil durum içinde dahi bazı ana temayüllere işaret etmek mümkündür. Bunlar sonradan muhtelif mekteplerin teşekküllerine de âmil olmuşlardır.

Göze çarpan temayülleri şöylece hülâsa edebiliriz:

1. Modern sosyoloji Avrupadan tevarüs edilen sosyolojide sistemler kurma temayülüne karşı aşikâr bir tepki gösterir. Son senelerde bazı sosyologlar sosyolojinin filozofik temellerini tamamiyle terk etmişler, bazıları filozofik prensiplere sadık kalmakla beraber ilmî metodları sosyal fenomenlerin tetkikinde esas tutmuşlardır. Mamafih, Spencer'in tekâmül teorisi mutlak bir şüpheyle karşılanır. Kültürel antropoloji kültür şekillerinin Spencer, Comte, Ward ve Giddings'in iddia ettiği gibi bir tekâmül silsilesi takib etmediğini göstermiştir. (26) Bu sebeble sosyologlar, genel olarak, sosyoloji alanında spekülative düşünceyi terk etmişler ve ilmî metodların sosyal fenomenlere tatbiki cihetine doğru yönelmişlerdir. Cooley büyük bir muvaffakiyetle örnek olay metodunu genetik psikologların kullandığı tarzda sosyoloji sahasına tatbik etmiştir. "Sympathetic introspection" diye karakterize edilen bu metod ile sosyologlar insanın tavırlarını ve hareketlerinin saiklerini araştırma ve tetkik sahası içine alabilmişlerdir. (27)

Muasır Amerikan sosyologlarından Burgess'e göre sosyoloji alanında başlıca iki araştırma metodu mevcuttur; istatistik ve örnek olay metodu. Bu iki metod sayesinde sosyolojinin konuları dahili ve harici cepheleriyle tetkike tâbi tutulabilmıştır. Ancak tetkik edilen herhangi bir sosyal fenomen hakkında doğru ve güvenilir malûmat elde etmek için her iki metod mutlâk kullanılmalıdır. (28)

(26) Gillin, "Recent Sociological Trends" op. cit., s. 203-208.

(27) Lundberg, **Trends in American Sociology**, op. cit., s. 25.
CO., 1951) s. 271-272.

(28) Howard Odum, *American Sociology*, (New York; Longmans, Green and

Metodoloji sahasında önemli bir temayül olarak sosyometrinin sosyoloji sahasına tatbik edilmesini görüyoruz. Sosyologdan ziyade psikiyatrist olan J. L. Moreno bu ceryanın önderliğini yapmıştır. Sosyometri Moreno'ya göre halkın psikolojik hususiyetlerinin riyazî metodlarla tetkikidir. (29)

Sosyometri ile yakinen alâkadar olan Amerikan sosyologları Burgess, Chapin, Lundberg, Stouffer ve Bogardus tür.

George A. Lundberg'e göre herhangi bir ilmin olgunluğu fenomenleri arasındaki münasebetlerin geometrik, aritmetik ve cebir yollarıyla ifade edilmişinden gelir; izahı arzu edilen durum ne kadar karışık ve ne kadar bol faktör ihtiva ediyorsa sembolleştirmenin matematik sistemlerine o derece ihtiyaç artar. (30)

Sosyoloji ilminin problemlerini kendi metodlarıyla izah etmesi genel olarak kabul edilmiş ve bu fikrin neticesi olarak sosyal survey, örnek olay ve sayım sosyoloji alanında hakim metodlar haline gelmiştir. Her ne kadar sosyoloji coğrafya'ya, biyolojiye, fizyolojiye, kimyaya, psikolojiye ve antropolojiye dayanmakta ise de kendine has meseleleri vardır ve bunları kendi metodlarıyla halletmeğe çalışmalıdır. (31)

2. Sosyolojinin tecrübî bir ilim olmadığı fikri artık sosyologlar arasında tutulan hâkim bir fikir değildir. Sosyologlar dünya yüzünde sosyal tecrübenin mütemadiyen devam edegelmekte olduğunu, filhakika, ilmî olarak bunun kontrolünün çetin olduğunu, fakat imkânsız olmadığını fark ettiler. Bunun neticesi olarak muayyen sosyal problemler tecrübe sahası içine alınmış ve meselâ bir grup suçlu ile suçlu olmayan fertlerden müteşekkil bir grubu aynı muhit içinde yahut farklı muhit içinde tetkik edilmiştir.

3. Sosyolojinin fizik ilimlerinden olabileceği hakkındaki kanaatlar sosyologlar arasında kuvvetlenmeğe başladı. Read Bain'e göre tabiat ilimleri diğer bilgi kollarından metodları bakımından farklıdır yoksa konuları bakımından farklı değildir ve sosyolojik hâdiselerin gözlenmesi ve genelleştirilmesi diğer ilimlerin konularını teşkil eden hâdiselerden daha karışık ve anlaşılması daha çetin değildir. Bundan başka sosyolojinin metodu, mantık, matematik ve âlet kullanan ve bu suretle duyuları müşahade edilir hale getiren ilimlerin metodlarından mutlâk ve emsalsiz bir surette farklı da değildir. Sosyolojik vakıalar muayyen

(29) Sosyometri hakkında daha etraflı malûmat için bak: Cemal Mihçioğlu, **Personel idaresinde Beşeri Münasebetler** (Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi yayınları No. 47-29, 1955).

(30) — "Scientific Method in Sociology" (Man in Society, No. 1).

(31) Gillin, "Development of Sociology in the United States" op. cit., s. 1-25.

kültürlerin tesiri altında kalmış olan gruplar içindeki insan faaliyetleridir. (32)

4. Amerikan sosyologları arasında kürsü sosyologluğunun terk edilmesi umumî bir temayül olarak göze çarpar. Son senelerde her sosyolog kendisine cazip gelen bir konu seçerek sosyolojide ihtisaslaşmağa doğru yönelmişler ve araştırmalarını bir yahut birkaç sahaya teksif etmişlerdir. Meselâ Park ve Burgess şehir sosyolojisi üzerinde, Merton, Mead, Becker, Mueller ve Wirth sosyal vetire alanında, Faris, MacIver, Mead, Myrdal ve Westermarck sosyal orijinler üzerinde ihtisaslaşmışlardır.

5. Sosyol münasebetlerin tetkiki sırasında her türlü faktörü ve tesirleri hesaba katmak temayülü bu gün Amerikan sosyolojisinde hâkim bir temayüldür. Smalla beraber başlayan bu ceryan sosyal meselelerin tetkikinde muhtelif sosyal ilimlerin sıkıca birbirine bağlı olduğu fikrini telkin etmiş ve bu suretle sosyal ilimler sahasında müşterek bir çalışma başlamıştır.

6. Bu gün Amerikan sosyolojisinde görülen en önemli temayül sosyal hayatın ruhî cephesi üzerinde durulmasıdır. Genel olarak sosyal psikoloji diye anılan bu kısma Amerikan sosyologlarının büyük bir kısmı dâildir.

Tarih boyunca felsefe ile uğraşanlar daha sonraları da sosyologlar insanın tabiatı, veraset, içgüdüleri, itilmeler, adetler ve münasebetler üzerinde fikir yürütmüşler ve eserler vermişlerse de bu fikir adamlarından hiç birisi bu gün anlaşılan mânada sosyal psikolog olarak isimlendirilemezler. Bu yazarlar insanı ve insanı sosyal bir varlık yapan sosyal vetireyi ve fertlerin karşılıklı tesir ve münasebetlerini dikkat merkezi olarak ele almamışlardır. (33) İlk olarak Gabriel Tard suç problemini incelerken sosyal vetire üzerinde durmuş ve aslî sosyal vetirenin taklid olduğunu ve değil yalnız insanlar arası münasebetlerin sosyal tekâmülün dahi taklid neticesi meydana geldiğini iddia etmiştir. Tard sosyal karşılıklı tesir denilen vetire üzerinde ilk duran sosyolog olması itibarıyla sosyal psikolojinin habercilerindendir.

Gustave Le Bon 1895 de yayınladığı "The Crowd" adlı eseriyle sosyal psikoloji alanında ilk eseri vermiş ve bu eserde kitle psikolojisini tetkik etmiştir. 1908 de Edwaed A. Ross "Social Psychology" ve William MacDoughal'da "Introduction to Social Psychology" adlı eserlerini yayınlamışlar ve bu tarihten sonra Amerikada sosyal psikoloji alanında çalışmalar hızlanmıştır.

(32) Read Bain, **Trends in American Sociology**, (New York: Harper and Brothers, 1926) s. 106.

(33) S. Stansfeld Sargent, **Social Psychology** (New York: Ronald Press Co., 1950) s. 10.

Muasır Amerikan sosyal psikolojisinde psikologların ve antropologların açtığı iki ayrı yol vardır. Psikologlar ferdin şahsiyeti ve şahsiyetin tekâmülü üzerinde çalışmalarını teksif etmişler ve şahsiyet üzerine sosyal muhitin tesirlerini tetkike temayül etmişlerdir. Bu suretle sosyal öğrenim vetiresiyle ve sosyal davranışlar arasındaki farklarla ilgilenmişlerdir. Genel olarak deneysel ve quantitative araştırma metodlarını kullanmağa mütemayildirler.

Sosyal psikoloji ile ilgilenen antropologlar ise insanın sosyal davranışlarını ve şahsiyetini yuğuran sosyal muktesebatının izahı ve tarifiyle kendilerini vazifelendirmişlerdir; dikkatlerini sosyal öğrenim neticesi meydana çıkan muhtevaya çevirmişler ve bu muhtevanın teşekkülüne âmil olan sosyal vetireye ilgisiz kalmışlardır. Araştırmalarını sosyal davranışlarda görülen ayrılıklardan ziyade benzerlikler üzerine teksif etmişler deneysel metodlardan ziyade müşahade metodu kullanmağı tercih etmişlerdir. (34)

7 Muasır Amerikan sosyolojisinde sosyolojik teori önemli bir yer işgâl etmekle beraber bu temayül ancak 1935 tarihlerinden sonra kendini kuvvetle göstermeğe başlamıştır. Sosyolojik teorinin Amerikada geçirdiği dört devre vardır. Birinci devrede Comte Spencer ve diğer Avrupalı sosyologların kozmik teorileri hâkimdir. Yani sosyal hayatı kozmik prensiplerle izah devri; ikinci devrede sosyolojinin kurucuları olarak kabul edilen Avrupalı sosyologları takiben Amerikan sosyologlarının "tek-mefhum" teorileri gelir. Yani sosyal hayat bir yahut iki prensiple izah edilmeğe gayret edilmiştir. Meselâ Ward'ın "social telesis", Sumner'in "halk yolları ve adetler" Small'un "menfaatler" mefhumu gibi. 1920 senelerine tesadüf eden üçüncü devrede sosyolojik teori hemen tamamıyla ihmale uğramış ve sosyolojide çalışmalara amprisizm hâkim olmuştur. Bu devrede sosyologlar artık bir sistem kurmağa ve bu suretle muayyen bir düşünce ekolünün kurucusu olmak emelini terketmişler ve çalışmalarını muayyen sahalara inhisar ettirmişler ve bu sahalarda ihtisaslaşma yolunu tutmuşlardır. İşte sosyoloji sahasında görülen bu amprik temayüller bilâhare şöyle bir sualin doğumuna sebep olmuştur: Sosyal hayatı ve meseleleri izah edecek genel bir sosyal teoriye ihtiyaç yok mudur ve amprik çalışmalar bu genel sosyal teori üzerinde yapılması icap eden çalışmaları geri bırakmamış mıdır? İşte 1935 den sonra yavaş yavaş artan bir hızla genel sosyolojik teorinin lüzumuna dair kanaatlar kuvvetlenmiş ve Amerikan sosyologları yeniden bu konuya dikkatlerini çevirmişlerdir. Bu gün hemen bütün Amerikan sosyologları sosyal sahada yapılacak araştırma için genel sosyolojik bir teorinin lüzumuna

kânidirler ve sosyolojide müşahade edilen ampirik çalışmalar dolayısıyla de teorinin mutlak ihmale uğrayacağını kabul etmezler. Sosyologlar teori ile uğraşmağa devam edecekler fakat artık teori ilmî araştırmada bir fraziye bir hareket noktası olarak kabul edilecek ve kat'î bir ilmî sonuç olarak benimsenmiyecek ve ilmî metodlarla bu faraziyenin doğru olup olmadığı mütemadiyen deneylenecektir. (35)

Theodore Abel'e göre sosyolojik teori XIX cu asırda olduğu gibi sosyolojide ilginin yegâne merkezi değildir; bununla beraber diğer özel çalışmalarla birlikte ve bunlara sıkıca bağlı bir tarzda sosyolojinin başlıca konularından biridir. (36)

Mamafih bugün sosyolojik teori sahasında halledilmemiş konular pek çoktur. Bunlar arasında bilhassa üçü nazarı dikkatı çeker.

a. Terminoloji

Genel olarak sosyologların anlaştıkları nokta sosyoloji alanında terimlerin mânaları hakkında kat'î bir fikir birliğinin mevcut olması lüzumudur. Bu fikir birliği olmadıkça sosyolojik teori alanında bir terakki olmasına imkân yoktur. Merton'nun ifade ettiği gibi ekseriya bir terim değişik mefhumları ifade etmek için kullanıldığı gibi aynı mefhum değişik terimlerle de ifade edilmektedir. Hiç şüphe yok ki bu durum sosyoloji alanında bir karışıklığa sebep olmaktadır. (37)

b. Sosyolojik teoriden ne anlaşılması icap ettiği.

Bu gün Amerikada "sosyolojik teori"den anlaşılması icap eden mâna pek açık değildir. Bundan başka sosyologlar arasında sosyolojik teo-
rinin ne olduğu hakkında bir fikir birliği de yoktur. Mamafih, bir çok sosyologlar sosyolojik teoriyi sosyal düşünüşün tarihinden, sosyal teori-
den, genel sosyolojik değişmeler gibi mefhumlardan ayırmaktadırlar. (38)

c. Teori ile araştırma arasındaki münasebet

Hemen bütün Amerikan sosyologları teori ile araştırma arasında mutlak bir münasebet olduğu ve uygun bir araştırma içinde bir teoriye ihtiyaç olduğu fikrindedirler. (39) Fakat bu münasebetin bünyesi henüz kat'î olarak aydınlanmış değildir.

8. Amerikan sosyolojisinde bu gün mutlâk bir ihtisaslaşma cereyanı vardır. Evvelce işaret edildiği gibi sosyoloji "genel sosyoloji" ve "özel

(35) George A. Lundberg, "The Proximate Future of American Sociology the Growth of Scientific Method" AJS vol. 50 S. 502-513.

(36) Theodore Abel, "the present Status of Social Theory" ASR vol. 17 (april, 1952).

(37) Mihanovich, op. cit., s. 371-372.

(39) İbid. s. 378.

(38) İbid. s. 374.

sosyoloji" olarak ötedenberi bir taksime tabi tutulmuştur. Giddings "Inductive Sociology" de sosyolojiyi "genel" yahut "aslî" sosyoloji ve "özel,, sosyoloji olarak ayırmıştır. Genel sosyoloji cemiyetlerin universal ve aslî fenomeni ile meşgul olur; özel sosyoloji ise bu araştırma sonuçlarını sosyal teşkilat, sosyal faaliyet, sosyal terakki gibi muayyen bölümlere tatbik eder. Bu suretle tatbikî sosyolojinin bir takım yeni dallar halinde tekâmülü müşahade edilir. Meselâ sosyal patoloji, kültürel sosyoloji, sosyal psikoloji, penoloji, evlilik ve aile, şehir ve köy sosyolojisi, v.s. bu tatbikî sosyolojinin dalları olup sosyologlara ilmî metodları tam bir hurriyetle tatbik imkânını vermiştir. Odum'a göre burada iki şey yapılar: İlk olarak sosyoloji tıpkı diğer ilimler gibi muayyen sahalarda mevcut sosyal vakıları tesbite çalışır ve cemiyetin bünyevi tahlilinde sağlam bir teori için elzem araştırma esaslarını tesbit eder. İkinci olarak özel bir sosyoloji dalının temel prensiplerinin sağlam olup olmadığını kontrol eder ve bundan sonra sosyal davranışları anlama ve cemiyet hakkında universal bir teklifte bulunmak üzere özel sosyal fenomenler üzerinde ihtisaslaşılır.

9. Sosyolojide, bu gün Avrupada olduğu gibi Amerikada da önemle üzerinde durulan "sosyal değişme" mefhumudur. Amerikan sosyologlarından bu mevzu ile ilgilenenler kabarık bir yekûn tutar. Bunlar arasında Ross, Chapin, Lynd, Nimkoff, Ogburn, Young, Znaniecki, Maclver ve daha birçokları sayılabilir. Amerikan sosyolojisinin başlangıcı ve göstermiş olduğu temayüller hakkında bu kısa yazımızla genel malumat vermiş olduk. Hiç şüphe yokki Amerikada sosyolojinin gösterdiği tekâmül ve temayüller bu kadar değildir. Biz ancak bu gün Amerikan sosyolojisinin önemli bulduğumuz gelişme cihetinden bir kaçına temas etmekle yetindik.